

Statens ägarpolitik 2004

Regeringens ägarförvaltning

Den svenska staten är Sveriges största företagsägare. Genom Regeringskansliet förvaltas 57 företag/koncerner eller affärsverk varav 43 av dessa ägs helt och 14 ägs tillsammans med andra. Totalt är cirka 200 000 personer anställda i dessa företag. Svenska staten är dessutom den störste ägaren på Stockholmsbörsen. Detta medför ett stort ansvar och ställer höga krav på en långsiktig och professionell förvaltning.

PRINCIPER FÖR ÄGARSTYRNING

Regeringen har värdeskapande som övergripande mål.

Företag med statligt ägande kan i princip delas in i två grupper; de som verkar med marknadsmässiga villkor och krav samt företag som främst har särskilda samhällsintressen att infria.

I gruppen företag med marknadsmässiga krav ingår även de börsnoterade bolag som staten har ett direkt ägande i.

Näringsdepartementet bedömer att det sammanlagda värdet av de förvaltade bolagen ligger mellan 350 och 380 miljarder kronor. Flera av företagen har en stark marknadsposition inom viktiga sektorer, bland annat i fråga om infrastruktur av olika slag. Målet att skapa värde medför krav på långsiktighet, effektivitet, lönsamhet, utvecklingsförmåga samt ett miljömässigt och socialt ansvarstagande.

Liksom alla företag på marknaden möter de statliga företagen en allt hårdare konkurrens och en omvärd i snabb förändring. Regeringens ägarförvaltning kräver därför en tydlig och öppen ägarpolitik som anpassas till de ökade och förändrade krav som ställs. Statens ägarroll och förvaltning är komplex eftersom staten äger företag aktiva i verksamheter som spänner från gruvindustri till opera, från fastigheter till spel.

ÄGARFÖRVALTNINGENS UPPDRAG OCH ORGANISATION

Regeringskansliet har i uppdrag att aktivt följa och förvalta statens tillgångar så att värdeutvecklingen blir den bästa möjliga och – i de fall det är aktuellt – de särskilda samhällsintressena infrias.

Uppföljning och utvärdering sker genom såväl ekonomiska analyser och branschanalyser som genom styrelsearbete och dialog med styrelsens ordförande. I de fall bolagen har särskilda mål, förutom ekonomiskt värdeskapande, följs dessa mål upp särskilt.

Inom ägarförvaltningens uppdrag ryms även att utveckla och implementera regeringens ägarpolicy och de verktyg som står till ägarens disposition i samtliga företag med statligt ägande. Därtill redogör Regeringskansliet för förvaltningen av bolag med statligt ägande i sin årliga skrivelse som huvudsakligen består av verksamhetsberättelsen för företag med statligt ägande.

Förvaltningsmandat

Statens medel och dess övriga tillgångar står till regeringens disposition enligt 9 kap. 8 § regeringsformen.

Enligt 9 kap. 9 § skall riksdagen fastställa grunderna – i den omfattning som behövs – för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över denna. Detta är det förvaltningsmandatet som regeringen har för förvaltningen av företag med statligt ägande. Uppdraget innebär att regeringen under vissa förutsättningar skall höra riksdagen vid väsentliga ändringar av företagets inriktning, nedgång i ägandet, kapitaltillskott, vissa typer av bolagisering samt för försäljningar och köp av aktier.

I lagen (1996:1059) om statsbudgeten anges att regeringen får sälja statens aktier i bolag där staten äger mindre än hälften av rösterna eller andelarna om inte riksdagen beslutat annat. Regeringen får däremot inte utan riksdagens godkännande minska statens ägarandel i företag där staten har hälften eller mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar.

Riksdagsbeslut krävs inte för extrautdelningar eftersom det ingår i den normala förvaltningen. Det krävs inte heller riksdagsbeslut avseende förvärv, avyttringar eller nedläggningar som företag genomför inom den verksamhetsinriktning som riksdagen beslutat. För en sammanställning över propositioner avseende de enskilda företagen se sid 104 i Verksamhetsberättelsen för företag med statligt ägande 2003.

Enligt 7 kap. 5 § regeringsformen har statsministern givit näringsministern ansvaret i frågor som gäller statens företagsäggande och som ställer krav på en enhetlig ägarpolitik eller avser styrelsenomineringar.

Gällande bemyndiganden

Riksdagen har givit regeringen bemyndigande att avveckla ägandet i Nordea Bank AB. Vidare har riksdagen bemyndigat regeringen att minska statens ägande i AB Svensk Exportkredit. Riksdagen har, på initiativ av Näringsutskottet bemyndigat regeringen att minska statens ägande i TeliaSonera AB till 0 procent.

En förbättrad kapitalstruktur i statliga bolag

Med anledning av regeringens förslag i 2003 års ekonomiska vårproposition beslutade riksdagen, i samband med en översyn av kapitalstrukturen i statligt ägda bolag, att godkänna att högst 3 000 Mkr i form av efterutdelningar från de statliga bolagen under 2003 fick överföras till ett särskilt konto i Riksgäldskontoret för insatser i av staten hel- eller delägda bolag.

Riksdagen ansåg att det fanns goda skäl att skapa en ordning som underlättar kapitalomstruktureringar i den statliga företagsfären genom att tillämpa specialdestination, som innebär att regeringen bestämmer vad vinstmedlen skall användas till. Staten bör kunna agera på samma sätt som ett moderbolag som ger kapitaltillskott till vissa dotterbolag och finansiera detta med medel från andra dotterbolag.

I ärendet uttalade riksdagen, vilket även upprepades vid behandlingen av budgetpropositionen för 2004, att regeringen skall återkomma med en redovisning av hur konot finansierats och utnyttjats.

Mot bakgrund av detta lämnades redovisning, enligt tabell på sid 3, i regeringens vårproposition 2004 om vilka bolag som till-

Bolag som tillfört medel till kontot under 2003	Belopp (Mkr)
Förvaltningsaktiebolaget Statum	1 000
Sveaskog Holding AB	600
Vattenfall AB	190
LKAB	120
Systembolaget AB	120
V&S Vin & Sprit AB	120
Civitas Holding (Vasakronan AB)	100
Specialfastigheter Sverige AB	50
Summa	2 300

Bolag som tillförts kapitaltillskott från kontot	Belopp (Mkr)
SJ AB	1 555
Teracom AB	500
Summa	2 055

fört medel på kontot samt vilka företag som tillförts kapitaltillskott från kontot.

I regeringens proposition 2003/04:128 Medel från fonden för den mindre skeppsfarten, som överlämnades till riksdagen den 11 mars 2004, föreslås bland annat att riksdagen godkänner att 55 Mkr från Fonden för den mindre skeppsfarten får tillföras det särskilda kontot i Riksgäldskontoret.

I regeringens vårproposition 2004 föreslår regeringen bland annat att kontot skall ha en kredit på högst 2 000 Mkr under 2004. Om krediten utnyttjas skall den ha återbetalts, inklusive ränta, med efterutdelningar från statligt ägda bolag före utgången av 2004.

Regeringen avser vidare att i höstens budgetproposition återkomma med en rapportering av kontots finansiering och utnyttjande samt eventuella förslag om tidsmässig förlängning efter 2004 års utgång.

ORGANISATION

Näringsministern har det övergripande ansvaret i frågor som ställer krav på enhetlig ägarpolitik eller avser styrelsenomineringar.

Näringsdepartementets ägarenhet ansvarar för merparten av de statligt ägda företag som förvaltas av Regeringskansliet.

Regeringen har från och med årsskiftet 2002/03 samlat resurser och kompetens för förvaltningen av det statliga ägandet inom en särskild ägarenhet på Näringsdepartementet. Detta har givit bättre förutsättningar för att kunna bedriva en enhetlig ägarpolitik med tydliga mål och riktlinjer för bolagen.

Sammantaget förvaltar Näringsdepartementet 39 företag, 3 affärsverk samt 1 avvecklingsbolag. 25 av företagen verkar med marknadsmässiga krav. För 14 företag ligger ansvaret för förvaltningen på andra departement. Dessa bolag förvaltas av respektive departement medan näringsministern är ansvarig för

samtliga av Regeringskansliet förvaltade bolag i sådana frågor som ställer krav på enhetlig ägarpolitik eller avser styrelsenomineringar.

Regeringskansliets rapportering

Målet för Regeringskansliets externa rapportering är att lämna en konsekvent och tydlig rapportering med relevanta jämförelsetal som ger läsaren goda möjligheter att utvärdera hur förvaltningen av de statligt ägda företagen utvecklats.

Ursprungligen beslutade riksdagen i februari 1982 att regeringen skulle lämna en årlig redogörelse för företag med statligt ägande.

Sedan augusti 1999 ger dessutom Regeringskansliet årligen ut en verksamhetsberättelse om företag med statligt ägande. Verksamhetsberättelsen riktar sig till allmänheten, media, fackföreningar och andra intressenter men ingår även som bilaga i regeringens årliga skrivelse till riksdagen om företag med statligt ägande.

Verksamhetsberättelsen syftar bland annat till att belysa hur regeringen hanterar och utvecklar ägarförvaltningen inom Regeringskansliet. För att åskådliggöra den samlade ekonomiska utvecklingen redovisas konsoliderade resultat- och balansräkningar sedan 2000.

Från och med år 2000 publicerar Regeringskansliet fyra kvartalsrapporter per år som löpande beskriver den ekonomiska utvecklingen för företag med statligt ägande.

Arbetet med att säkerställa kvaliteten i den externa rapporteringen samt ambitionen att publicera rapporterna i närmare anslutning till rapportperiodens slut är prioriterade arbetsuppgifter inom Regeringskansliet.

Förvaltningskostnader

Förutom den särskilda ägarenheten på Näringsdepartementet, som förvaltar merparten av bolagen, förvaltar följande departement

bolag; Finansdepartementet, Jordbruksdepartementet, Kulturdepartementet, Miljödepartementet, Socialdepartementet, Utbildningsdepartementet samt Utrikesdepartementet. De interna förvaltningskostnaderna för bolag som förvaltas på andra departement redovisas inte här då de främst består av lönekostnader som även hänförs till respektive departements övriga arbetsuppgifter.

De interna kostnaderna för Näringsdepartementets enhet för statligt ägande omfattar löpande kostnader som till exempel löner, resor och kontorsmaterial. Köpta tjänster innefattar främst konsultarvoden inom finansiell, ekonomisk och juridisk rådgivning samt framställandet av verksamhetsberättelser och kvartalsrapporter för företag med statligt ägande. Statens förvaltningskostnad för företag med statligt ägande under 2003 uppgick till 36,2 (51,4) Mkr, varav 18,8 (28,4) Mkr avsett externt köpta tjänster. Sammantaget motsvarar den totala förvaltningskostnaden cirka 0,0097 (0,015) procent av värdet på den statliga företagsfären som bedöms vara värd mellan 350 och 380 miljarder kronor. Det beräknade värdet varierar och beror på vilka antaganden som görs för respektive bolag.

RAMVERK OCH VERKTYG

Aktiebolagslagen ger ramen för företagen och i bolagsordningen anges bolagets allmänna inriktning.

Bolagens uppdrag och verksamhet beslutas av riksdagen, regleras i lag eller i avtal mellan bolaget och staten.

Statliga aktiebolag lyder liksom privatägda bolag under aktiebolagslagen (ABL) och det finns inte några särregler i ABL för statliga bolag. Enligt ABL skall bolagsordningen ange bolagets allmänna inriktning.

Bolagens verksamhet styrs främst av riksdagsbeslut och ytterligare bestämmelser

för verksamheten som kan finnas i lag eller i avtal mellan staten och bolaget. Bolag verkssamma inom viss sektor lyder under särskild sektorslagsstiftning, till exempel postlagen och lagen om elektronisk kommunikation.

Samma lagstiftning för alla bolag

De statliga företagen lyder med få undantag under samma lagar som privatägda bolag, som till exempel aktiebolagslagen, konkurrenslagstiftning, bokföringslagstiftning och insiderlag.

Vad gäller konkurrensregler finns vissa bestämmelser som tar sikte på kapitaltillskott från staten. Reglerna gäller för allt stöd från staten till företag, statligt ägda liksom privata, och baserar sig på EG:s bestämmelser för statligt stöd. Dessa regler är särskilt viktiga då staten som aktieägare behöver lämna aktieägartillskott. Syftet med reglerna är att förhindra att en medlemsstat snedvrider konkurrens genom stöd som stärker den inhemska industrins konkurrenskraft till nackdel för företag i annan medlemsstat. Vid insatser av ägarkapital i statliga företag som verkar på konkurrenssatta marknader anger EG:s regelverk att den så kallade marknadsekonomiska investeringsprincipen (Market Economy Investor Principle, MEIP) skall tillämpas. Nor-

malt är den marknadsekonomiska investeringsprincipen uppfylld om det kapitaltillskott som lämnats görs på villkor och under förutsättningar som skulle ha accepterats även av en privat investerare. Om medlemsstaten vid tidpunkten för tillskottet därmed har anledning att tro att insatsen långsiktigt kan ge tillräcklig avkastning utgör det inte olagligt statsstöd.

Redovisning av statliga medel

För företag som uppnår viss omsättning per år och som mottar statliga tillskott gäller särskilda regler för redovisning för att EG-kommissionen skall kunna få insyn i finansiella förbindelser mellan bland annat staten och dess bolag. Öppen redovisning skall gälla vilka medel som tillförts och hur de används. Krav på särredovisning finns också för verksamhet som drivs av bland annat monopolbolag, eller andra företag i särställning, när bolaget även bedriver konkurrenssatt verksamhet. Reglerna finns i det så kallade transparensdirektivet som kommer att införlivas i svensk lagstiftning 2005.

Offentlighet och sekretess

Genom att de statligt ägda företagen förvaltas av Regeringskansliet, som är en statlig myndighet, kan en handling som förvaras

och enligt särskilda regler anses inkommen till, eller upprättad där, vara allmän handling. Under vissa förutsättningar får uppgifterna i en allmän handling hållas hemliga. Uppgifterna får bland annat hållas hemliga för att skydda det allmännas eller en enskilds ekonomiska intressen. Det innebär att den som vill ta del av en handling kan begära att få tillgång till uppgifterna, men Regeringskansliet måste enligt sekretesslagen (1980:100) göra en skadeprovning innan handlingen kan lämnas ut. Uppgifterna kan bara lämnas ut om det kan ske utan skada för staten eller för det företag som uppgifterna rör. Vissa uppgifter kan vara mycket känsliga affärsuppgifter. Det skulle därför i vissa fall kunna skada bolagets verksamhet och värdena i bolaget, det vill säga statens och det allmännas egendom, om uppgifterna offentliggjordes.

Insiderinformation

I insiderstrafflagen (2000:1086) definieras insiderinformation som information om en icke offentliggjord eller inte allmänt känd omständighet som är ägnad att väsentligt påverka kursen på finansiella instrument.

Det finns ett förbud för alla, inte bara för personer i ledande ställning, att på värdepap-

Regeringens mål är att styrelserna skall ha hög kompetens som är väl anpassad till respektive företags verksamhet, situation och framtida utmaningar. Regeringens mål är en jämn fördelning mellan män och kvinnor.

persmarknaden handla med finansiella instrument på basis av information som inte är allmänt känd. Det är även förbjudet att röja insiderinformation. Personer som röjt eller handlat på grundval av insiderinformation kan dömas till böter och ända upp till två års fängelse.

I lagen anges att anmälan om aktieinnehav eller förändring i aktieinnehav skall anmälas till Finansinspektionen inom fem dagar. Finansinspektionen för ett register över personer med insynställning i noterade aktiebolag. Bolagen skall anmäla vilka personer som har insyn. Även Regeringskansliet anmäler personer med insyn till Finansinspektionen.

Alla uppgifter som finns hos Finansinspektionen publiceras på insiderlistan på Finansinspektionens hemsida.

STATENS ÄGARPOLITIK

Regeringen redogör i det följande för sin inställning i de frågor som rör de statliga företagens förvaltning avseende helägda företag. Regeringen avser även att i samråd med övriga ägare verka för att dessa principer tillämpas i delägda företag.

I det följande uttrycks även vissa principer för hur staten tar sitt ägaransvar i de börsnoterade företag där staten har ett direktägande.

STYRELSEN

Regeringens mål är att styrelserna skall ha hög kompetens som är väl anpassad till respektive företags verksamhet, situation och framtida utmaningar. Ledamöter skall alltid se till bolagets bästa. Regeringen förväntar sig att ledamöterna har hög integritet och motsvarar de krav på omdöme som förväntas av företrädare för staten.

Varje nominering av styrelseledamot skall utgå från kompetensbehovet i respektive företags styrelse. Det är därför viktigt att styrelsens sammansättning ändras i takt med att företaget utvecklas och omvärlden förändras så att styrelsen alltid besitter sådan branschkunskap eller annat kunnande som är direkt relevant för bolaget. Årligen utses cirka 40–60 nya styrelseledamöter av bolagsstämmorna i de statligt ägda företagen.

Ansvar

Ledamöter i statligt ägda aktiebolag har samma oinskränkta ansvar enligt aktiebolagslagen (1975:1385) (ABL) som ledamöter i privatägda företag.

Ledamöterna har ett kollektivt ansvar för bolagets förvaltning och organisation.

Styrelsens uppgift är enligt 8 kap. 3 § ABL att svara för bolagets organisation och förvaltningen av företagets angelägenheter. Styrelsen skall se till att organisationen är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och företagets ekonomiska situation i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt. Styrelsens ansvar och tillsynsskyldighet kan inte överlätas på någon annan. Detta gäller för styrelser i alla aktiebolag oavsett ägare.

Styrelsens sammansättning

Varje styrelseledamot skall ha kapacitet att göra självständiga bedömningar av företagets verksamhet.

Regeringens mål är en jämn fördelning mellan män och kvinnor.

Regeringskansliet är oftast direkt företrätt i bolagets styrelse.

För att komma ifråga för en styrelseplats fordras en hög allmän kompetens inom antingen löpande affärsverksamhet, affärsutveckling, branschkunskap, finansiella frågor eller andra relevanta områden. Därutöver krävs en stark integritet och förmåga att se till bolagets bästa.

Sammansättningen av styrelserna skall också ske så att en balans uppnås avseende kompetens, bakgrund, ålder och kön.

KÖNSFÖRDELNING	Kvinnor,	Män,		04-05-04	03-12-31	02-12-31	01-12-31	00-12-31
Hel- och delägda företag ¹⁾	(K)	(M)	Totalt	K, % M, %	K, % M, %	K, % M, %	K, % M, %	K, % M, %
Ledamöter utsedda av bolagsstämman								
Ordförande	10	42	52	17 83	16 84	13 87	13 87	7 93
Vice ordförande	7	5	12	58 42	31 69	22 78	24 76	11 89
Övriga ordinarie ledamöter	135	177	312	43 57	45 55	43 57	43 57	36 64
Suppleanter	6	12	18	33 67	33 67	25 75	27 73	27 73
Summa ledamöter utsedda av bolagsstämman	158	236	399	40 60	40 60	37 63	37 63	30 70
Arbetsgärrrepresentanter								
Ordinarie	21	57	78	– –	25 75	21 79	22 78	17 83
Suppleanter	10	31	41	– –	21 79	23 77	22 78	28 72

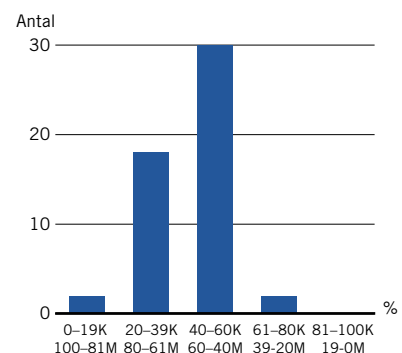
Per den 4 maj 2004 uppgick andelen kvinnor av de av bolagsstämman valda ledamöterna och suppleanterna i de statliga¹⁾ bolagsstyrelserna till 40 procent. Vid årsskiftet 2002/03 var andelen 40 procent.

¹⁾ Utvärderingen omfattar företag där statens ägarandel är större än 20 procent.

Helägda företag	Kvinnor, (K)	Män, (M)	Totalt	04-05-04	03-05-16
				K, % M, %	K, % M, %
Ledamöter utsedda av bolagsstämman					
Ordförande		9	33	42	21 79
Vice ordförande		6	3	9	67 33
Övriga ordinarie ledamöter		112	139	251	45 55
Suppleanter		6	10	16	38 62
Summa ledamöter utsedda av bolagsstämman	133	185	318	42 58	42 58

I de av staten helägda företagen uppgick andelen kvinnor till 42 procent per den 4 maj 2004.

ANTAL FÖRETAG PER KÖNSFÖRDELNING

I 29 av de 52 bolag²⁾, det vill säga 56 procent, är könsfördelningen i styrelserna 40–60 procent kvinnor respektive män. I ett företag, SVEDAB, består styrelsen till 100 procent av män. I detta bolag utser regeringen endast ordförande. Akademiska Hus är den styrelse som har lägst andel män och högst andel kvinnor (29 procent män och 71 procent kvinnor).

²⁾ Där staten äger över 20 procent.

Ett delmål har till exempel varit att andelen kvinnor skulle vara minst 40 procent 2003. Detta mål hade uppnåtts per den 30 juni 2003. Vid årsskiftet 2003/04 var andelen kvinnor 40 (37) procent. Per den 4 maj 2004 var andelen kvinnor 40 procent. I de av staten helägda företagen var andelen kvinnor 42 procent och andelen män 58 procent.

Direkt ägarrepresentation i styrelsen innebär bland annat att statens krav på en god insyn i verksamheten tillgodoses. Staten agerar i detta avseende på samma sätt som privata huvudägare till företag.

Under 2003 var cirka 30 tjänstemän, cirka 10 kvinnor och cirka 20 män, i Regeringskansliet ledamöter i de statligt ägda företagens styrelser.

Arbetsordning

Av ABL 8 kap. 5 § framgår att styrelsen årligen skall fastställa en skriftlig arbetsordning för sitt arbete.

Arbetsordningen bör arbetas fram av hela styrelsen så att den blir en värdefull bas för inriktningen av styrelsens arbete det närmaste året.

Med syfte att främja tydlighet och enhetlighet i, ansvars- och informationsfrågor och arbetsuppdelning mellan VD och styrelsen, har Näringsdepartementet utarbetat ett förslag till stöd för styrelserna vid upprättande och revidering av arbetsordningar. Förslaget är generellt hållet och inriktas på ett antal centrala frågeställningar som bland annat ansvarsfördelningen mellan VD

och styrelsen, kontaktvägar mellan företrädare för ägare och företag samt arbete i kommittéer. I förslaget ingår även ett underlag som stöd för styrelsens utvärdering.

Styrelsens ordförande

Styrelsens ordförande skall väljas av bolagsstämman.

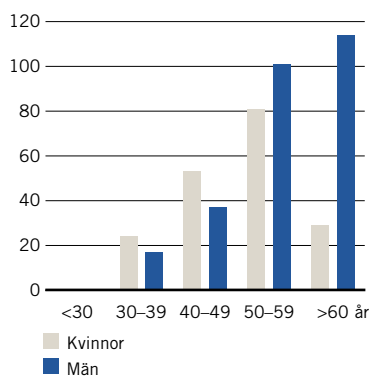
Det är ordförande som skall tillförsäkra att styrelsearbetet håller en hög kvalitet.

Regeringen ställer krav på att styrelsens ordförande:

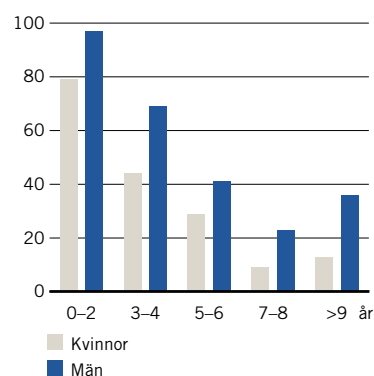
- har en väl utvecklad förmåga att leda styrelsearbetet,
- i ägarfrågor har en fortlöpande dialog med ansvarig företrädare på respektive departement,

- för bolagets talan i frågor av övergripande karaktär,
- redogör för VD:s anställningsvillkor på bolagsstämman,
- ser till att styrelsen utvärderar sitt arbete,
- försäkrar sig om att nyvalda ledamöter får en grundlig introduktionsutbildning om bolaget,
- försäkrar sig om att styrelsen har kunskap om regeringens ägarpolicy och övriga riktlinjer,
- i årsredovisningen rapporterar om styrelsens och ledningens tillämpning av regeringens policies och riktlinjer. Eventuella avvikelser skall förklaras.

ÅLDERSFÖRDELNING I STYRELSE PER KÖN, ANTAL¹⁾

ANTAL¹⁾ LEDAMÖTER PER TIDSPERIOD I STYRELSEN PER KÖN

¹⁾ Baserat på antal uppdrag tillsatta av bolagsstämman. Innefattar även bolag där staten äger mindre än 20 procent.

STYRELSEARVODEN ¹⁾ , Tkr	Arvode 2004 styrelseordförande	Arvode 2003 styrelseordförande	Arvode 2004 ledamot	Arvode 2003 ledamot
Stora företag (5 företag)				
Median	400	400	200	200
Medelvärde	434	430	226	225
Intervall	175–750	150–750	85–400	75–400
Medelstora företag (11 företag)				
Median	200	180	100	90
Medelvärde	211	226	93	88
Intervall	140–450	140–660	75–120	65–120
Mindre företag (13 företag)				
Median	116	110	58	58
Medelvärde	114	111	56	54
Intervall	70–200	60–200	40–80	30–80
Små företag (21 företag)				
Median	60	60	30	30
Medelvärde	49	43	29	26
Intervall	0–116	0–116	0–58	0–58

Stora företag: omsättning >24 miljarder kronor.
 Medelstora företag: omsättning 5–24 miljarder kronor eller med en balansomslutning >25 miljarder kronor.
 Mindre företag: omsättning 0,5–4 miljarder kronor.
 Små företag: omsättning <0,5 miljarder kronor.

¹⁾ Sammanställningen omfattar 50 aktiebolag där statens ägarandel är större än 20 procent.

Deltagande

Regeringen förutsätter att ledamöterna är väl förberedda och aktivt deltar i styrelsemötena.

Det är viktigt att alla styrelseledamöter avsätter tillräckligt med tid för sitt uppdrag.

Varje ledamot ansvarar för att löpande inhämta sådan information om bolaget och dess bransch så att ledamoten självständigt kan bilda sig en uppfattning om de frågor och beslut som avhandlas av styrelsen.

Om en styrelseledamot upplever att han eller hon inte längre har möjlighet att bidra till styrelsens arbete bör ledamoten själv ta initiativ att lämna styrelsen.

Utvärdering

Styrelserna bör årligen genomföra en strukturerad utvärdering av styrelsearbetet.

Det är värdefullt att styrelsen utvärderas som grupp men en utvärdering kan även vara värdefull per individ. Den samlade utvärderingen tjänar som underlag för utveckling av styrelsernas arbetssätt och som underlag för ägarens nomineringsarbete.

Styrelsens storlek

För att uppnå effektiva styrelser bör dessa inte vara för stora. Antalet ledamöter bör normalt vara 6–8 stycken.

Regeringens avsikt är att endast ha ordinarie ledamöter i styrelserna, om inte särskilda skäl kräver annat.

År 2003 bestod styrelserna i företag med statligt ägande i snitt av 7,6 ledamöter inklusive suppleanter. Styrelsernas storlek varierar från som minst 4 till som mest 10 ledamöter.

Nomineringsprocessen

Arbetet med att skapa en strukturerad och enhetlig nomineringsprocess syftar till att säkerställa en effektiv kompetensförsörjning till bolagens styrelser.

Det övergripande ansvaret för styrelsenomineringarna ligger hos Näringsministern som även har ett förordnande enligt regeringsformen 7 kap. 5 § avseende styrelsenomineringar i bolag som förvaltas av andra departement inom Regeringskansliet. Detta innebär att Näringsministern ansvarar för styrelsenomineringar i samtliga förvaltade bolag oavsett om förvaltaransvaret har anförtrots annat departement än Näringsdepartementet.

Nomineringen och tillsättningen av nya ledamöter föregås av en löpande dialog mellan ansvarigt departement, styrelseordförande, och, i förekommande fall, andra delägare.

Styrelseledamöter skall som regel utses för ett år i taget. En ledamot bör inte ingå i en och samma styrelse längre tid än åtta år. Ledamöternas ålder bör inte överstiga 70 år. Medelåldern för ledamöterna är 49 år för kvinnor och 56 år för män. Kvinnor har arbetat i snitt i 3,5 år och män har arbetat i snitt i 4,5 år i styrelsen.

Nomineringskommittéer

Styrelsenomineringar i börsnoterade företag där staten är delägare skall ske i samråd med övriga huvudägare i en nomineringskommitté. I de noterade bolag där staten är en väsentlig delägare bör minst en ledamot av nomineringskommittén representera staten.

Nomineringskommitténs förslag bör publiceras i god tid före bolagsstämman och kommitténs ledamöter skall vara närvarande på stämman för att kunna motivera valet av de föreslagna personerna.

Nomineringskommittén bör bestå av tre till fem ledamöter och majoriteten skall representera huvudägarna. Om inte bolagsstämman anser det lämpligt att besluta om deltagarna i nomineringskommittén kan bolagsstämman uppdraga åt styrelsens ordförande att tillsammans med de största ägarna presentera namnen på ledamöterna i nomineringskommittén när företaget presenterar sin delårsrapport för tredje kvartalet.

Nomineringskommittén bör även föreslå styrelsearvoden.

Arvoden

Styrelseledamöter uppbär ersättning för den arbetsinsats och det ansvar som uppdraget innebär.

Styrelsens arvoden bestäms av bolagsstämman. Även arvoden till styrelseledamöter som arbetar i särskilt inrättade kommittéer under styrelsen skall bestämmas genom beslut på bolagsstämma. Historiskt har styrelsearvodena i statligt ägda företag varit relativt låga i jämförelse med privatägda företag med lika stor omsättning och antal anställda. För att öka genomlysningen ges i tabellen ovan en översikt över arvodesnivåer i de statligt ägda företagen.

Kommittéer

Kommittéer kan inrättas när det finns ett särskilt behov eller för att effektivisera styrelsearbetet.

Kommittén skall ha en skriftlig arbetsordning som godkänts av styrelsen.

En kommitté tar aldrig över styrelsens kollektiva och individuella ansvar oavsett vilka frågor den har till uppgift att behandla.

En revisionskommitté kan inrättas för att öka insynen och kontrollen av företagets redovisning, ekonomiska rapportering och riskhantering.

En ersättningskommitté kan inrättas för att bereda frågor avseende ersättningspolicies, anställningsvillkor till ledande befattningshavare etc.

BOLAGSLEDNING

Verkställande direktören skall alltid verka för bolagets och ägarnas intressen. Styrelsen tillsätter och entledigar VD.

VD bör inte sitta i styrelsen och regeringen väljer därför inte in nytillsatta verkställande direktörer i styrelsen.

VD skall sköta den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. Enligt ABL 8 kap. 3 § skall styrelsen i skriftlig instruktion till VD ange arbetsfördelningen mellan styrelsen och VD.

VD ansvarar för att styrelsen i god tid får information och beslutsunderlag av hög kvalitet.

Styrelsen bör besluta om VD:s engagemang i fråga om styrelseuppdrag i bolag utanför den egna koncernen. VD skall inhämta styrelsens samtycke ifråga om styrelseuppdrag utanför den egna koncernen.

Anställningsvillkor

Regeringen beslutade den 9 oktober 2003 om nya riktlinjer för anställningsvillkor och incitamentsprogram.

Företagens styrelser skall vid beslut om anställningsvillkor ta ställning till företagsledarens totala ersättning inklusive pensionsvillkor och övriga förmåner.

Regeringen förordar avgiftsbestämda pensionslösningar.

Löner och övriga förmåner till personer i företagsledande och därmed jämförlig ställning i statliga företag skall vara konkurrenskraftiga men inte löneledande i förhållande till jämförbara företag.

Styrelsens beslut om villkor för och avsättning till pension till företagsledaren skall grundas på beräkningar om sannolik och maximal kostnad för företaget. Avsättning till företagsledarens pension skall göras under den tid företagsledaren är verksam i företaget. Avtalet om pension skall framgå tydliga bestämmelser om intjänandetid samt på vilken ersättning den slutliga pensionen skall beräknas.

Näringsutskottet beslutade i februari 2002 att låta Riksdagens revisorer genomföra en ny utvärdering av bonus- och pensionsförmåner hos företagsledningar i statliga företag. Riksdagens revisorer publicerade sin rapport i mars 2003. Där konstaterade revisorerna bland annat att de flesta företagen följer regeringens riktlinjer.

Incitamentsprogram

I de allra flesta fall bör statligt ägda företag undvika incitamentsprogram.

I de särskilda fall incitamentsprogram beslutas bör programmet omfatta all anställd personal i företaget utom koncernchefen/verkställande direktören.

Särskilda incitamentsprogram som enbart riktas till personer i företagsledande ställning skall inte införas.

I de särskilda fall då styrelsen beslutar om incitamentsprogram skall det finnas en direkt koppling mellan de mål som skall ligga till grund för belöningen i incitamentsprogrammet och företagets övergripande verksamhetsmål.

REVISORER

Revisorernas uppdrag att oberoende granska styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning samt företagets årsredovisning och bokföring, är av central betydelse för staten som ägare.

Val av revisorer

Ansvaret för val av revisorer för företag med statligt ägande ligger alltid hos ägaren.

Det praktiska arbetet med upphandlingen hanteras av företagets ekonomiavdelning, en revisionskommitté eller annan lämplig funktion. Regeringskansliets ägarrepresentanter följer dock alla stegen i upphandlings-

processen från upphandlingskriterier till urval och utvärdering. Det slutliga beslutet fattas av ägaren på bolagsstämman.

Revisorer väljs enligt ABL på mandatperioder om fyra år. För det fall omval av revisorer övervägs utvärderas alltid revisorernas arbete. Löpande utvärderingar görs för att rätta till eventuella brister och för att förtydliga ägarens önskemål.

Dialogen med revisorerna

Det är lämpligt att styrelsen och revisorerna träffas minst två gånger per år för att diskutera redovisningen, förvaltningen och riskhanteringen i företagen.

Dialogen med revisorerna skall vara öppen och det är revisorernas uppdrag från ägaren att peka på eventuella brister eller problem.

Revisorerna bör med sin insyn i företagets förvaltning även utvärdera hur företagsledningarna och styrelserna lever upp till regeringens riktlinjer avseende extern rapportering och anställningsvillkor.

Revisorerna och tjänstemännen inom Regeringskansliet som ansvarar för förvaltningen av de helägda statliga företagen skall föra en löpande dialog.

Säkerställa oberoendet

Med hänvisning till revisorslagen (2001:883) och det ansvar som åläggs revisorerna är det lämpligt att styrelsen bildar sig en egen uppfattning om revisorernas oberoende.

Styrelsen bör bevaka de fristående rådgivningsuppdrag som revisorerna kan få av företagsledningen och därvid ta del av de bedömningar som revisorerna gör i enlighet med revisorslagens analysmodell. I de fall andra konsulttjänster utgör en betydande andel av revisorernas ersättning bör detta förhållande förklaras och motiveras i noten som redogör för ersättningar till revisorer.

Riksrevisionen

Riksrevisionen, som den 1 juli 2003 ersatte Riksrevisionsverket och Riksdagens revisorer, kan inom ramen för effektivitetsrevision granska sådan verksamhet som staten bedriver i form av aktiebolag. Förutsättningen är att verksamheten är reglerad i lag eller i annan författning eller att staten har ett bestämmande inflytande över verksamheten.

Riksrevisionen kan även förordna en eller flera revisorer att delta i den årliga revisionen. Detta innebär att Riksrevisionen

tillsammans med övriga revisorer granskar företagen i enlighet med aktiebolagslagens bestämmelser om revision.

INFORMATION OCH ÖPPENHET

Att statligt ägda företag har en öppen och professionell informationsgivning är en demokratifråga eftersom företagen ytterst ägs av svenska folket. Regeringen anser därför att dessa företag skall vara minst lika genomlysta som börsnoterade företag.

Extern rapportering

Regeringen beslutade den 21 mars 2002 om riktlinjer för extern ekonomisk rapportering.

Det är styrelsernas ansvar att tillse att företagen, utöver gällande redovisningslagstiftning och god redovisningssed, presenterar årsredovisning, delårsrapporter och bokslutskommuniké, i tillämpliga delar, enligt de rekommendationer som anges i Stockholmsbörsens noteringsavtal med bilagor.

Det finns en uttalad ambition att de statligt ägda bolagen skall lämna bokslutskommuniké före den 31 januari varje år från och med 2004 års bokslut.

Ur ägarens synvinkel är företagets rapportering av speciell vikt eftersom den är ett viktigt styrinstrument i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av företaget.

I årsredovisningen skall styrelsen redogöra för tillämpningen av regeringens policies och riktlinjer. Eventuella avvikelser skall förklaras.

Vasakronan, Lernia, OMHEX och SOS Alarm publicerade redan i år sina respektive bokslutskommunikéer i januari.

Regeringen ser dessutom positivt på att vissa företag, som till exempel Green Cargo, har kompletterat sin normala externa rapportering med rapportering enligt Global Reporting Initiative (GRI).

Bolagsstämman

Riksdagsledamöter har rätt att närvara vid bolagsstämmor i de företag där staten äger minst 50 procent av aktierna och som har fler än 50 anställda.

De helägda statliga bolagen bör anordna någon form av arrangemang i samband med bolagsstämman där även allmänheten bereds möjlighet att ställa frågor till företagsledningen.

Bolagsstämmor i aktiebolag syftar enligt ABL till att bereda aktieägarna möjlighet att besluta i företagets angelägenheter. Bolagsstämman är i första hand en sammankomst för aktieägarna men det finns inga hinder, om bolagsstämman medger det, att stämman öppnas för allmänheten.

Inbjudan och anmälan

Det är styrelsens ansvar att kallelse till bolagsstämman skickas till Riksdagens kammarkansli senast fyra veckor och tidigast sex veckor innan bolagsstämman. Riksdagsledamöters önskan att närvara på stämman skall anmälas till bolagets styrelse senast två veckor i förväg.

För att underlätta för riksdagsledamöter att närvara bör bolagsstämmor hållas på onsdagar eller torsdagar.

Information om tidpunkt och plats för bolagsstämman skall finnas på respektive bolags hemsida på internet. Av planeringsskäl skall de som önskar komma till stämman eller eventuellt arrangemang, anmäla sin närvaro till företaget inom föreskriven tid.

Stämmans genomförande

Vid den ordinarie stämman bör förutom representant för ägarna, styrelsen och revisorerna närvara. Även de personer som föreslås för inval i styrelsen bör närvara.

EKONOMISKA RAPPORTER PUBLICERADE PÅ HEMSIDAN

	Ja	Nej	% ja av antal	Publiceringsdag
				medel antal dagar efter rapportperiodens slut
Delårsrapport januari–mars 2003	24	25	49	37
Delårsrapport januari–juni 2003	28	21	57	53
Delårsrapport januari–september 2003	26	23	53	37
Bokslutskommuniké januari–december 2003	18	31	37	52
Årsredovisning 2002	40	9	82	et
Årsredovisning 2003 ¹⁾	37	12	76	et

Sammanställningen omfattar 49 företag där statens ägarandel överstiger 20 procent och som har en omsättning som överstiger 24 Mkr eller en som har en balansslutning som överstiger 10 Mkr. Regeringskansliet kommer att följa upp bolagens externa rapportering under 2004.

¹⁾ Efter en genomgång 2004-04-30.

REVISIONSARVODEN²⁾

FÖRETAG	Revisionskostnader, Tkr	Övriga konsultkostnader, Tkr	Totalt, Tkr	Andel revision, %	Andel av totala revisionsarvodena, %
BDO	17 594	1 000	18 594	95	6
Deloitte & Touche	22 400	21 862	44 262	51	15
Ernst & Young	53 756	35 539	89 295	60	30
KPMG	52 345	3 969	84 314	62	29
SET	2 954	341	3 295	90	1
Öhrlings					
PricewaterhouseCoopers	16 704	20 234	36 938	45	12
Övriga	11 362	7 614	18 976	60	6
Summa exklusive Riksrevisionen	177 115	118 559	295 674	60	100
Riksrevisionen	5 619	0	5 619	100	

²⁾ Sammanställningen, som omfattar uppgifter från 50 företag där statens ägarandel är större än 20 procent, visar att revisionsföretagens andel av intäkterna som avser revision ligger mellan 45 och 95 procent från dessa statligt ägda företag. Voksenåsen och Dom Shvetsii ingår ej i översikten.

Formerna för bolagsstämmans praktiska genomförande är upp till företagets ledning och styrelse att besluta om. Beroende på företagets storlek, geografiska belägenhet och allmänintresse kan arrangemanget variera från att vara en lokal sammankomst till att vara till exempel en del av en kapitalmarknadsdag.

Hänsyn måste dock tas till bolagets storlek och dess allmänintresse, då en bolagsstämma och anslutande aktiviteter tar resurser i anspråk. Av företag med färre än 10 anställda eller mindre än 24 Mkr i omsättning bör därför normalt inte begäras att bolaget ordnar särskilda aktiviteter i samband med bolagsstämmorna. Detsamma kan även gälla för större företag i de fall det saknas ett direkt allmänintresse.

Styrelsens ordförande skall på ordinarie bolagsstämman redogöra för och motivera VD:s anställningsvillkor.

Protokoll med mera

Bolagen bör publicera protokoll från bolagsstämmor på sina hemsidor. Därtill är det lämpligt att publicera eventuellt anförande av VD och/eller styrelsens ordförande.

FÖRETAGEN SOM EN DEL I SAMHÄLLET

Regeringen har beslutat att Sverige skall gå i spetsen för omställningen till en ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar utveckling. Det svenska jämställdhetsarbetet skall vara framgångsrikt och en internationell förebild. I dessa frågor har alla företag ett stort ansvar att ta, inte minst företag med statligt ägande.

Hänsyn till miljö, sociala frågor och etik bör därmed vara självklara utvärderingsparametrar för de beslut som rör förvaltningen av företag med statligt ägande. Att bolagen har en genomtänkt strategi för att hantera dessa frågor är därför en viktig del i den statliga ägarpolitiken.

Etik

I ett bolagsperspektiv är förtroendefrågor av strategisk betydelse. Det är styrelsens och ledningens ansvar att de företag där staten har ägarintressen sköts föredömligt väl inom de ramar lagstiftningen ger.

Styrelserna i företag med statligt ägande bör besluta om en etikpolicy.

Alla styrelser bör besluta om att bolaget skall ha en väl förankrad och gemensam etisk värdegrund. Handlingsprogram bör finnas för hur den gemensamma etiska värdegrunden kommuniceras såväl externt som internt. Den

externa rapporteringen skall öppet deklarera bolagets gemensamma etiska värdegrund.

Det är regeringens förhoppning att de statligt ägda företagen bedriver ett aktivt arbete i dessa frågor i sina respektive branschorganisationer.

Miljöansvar

Det är styrelsens ansvar att säkerställa att företaget har en miljöpolicy samt att aktivt följa företagets insatser i frågor som rör ekologiskt hållbar utveckling.

Miljöfrågorna är av affärsmässig och strategisk betydelse. Företag med statligt ägande bör därför, i likhet med näringslivet i övrigt, sträva mot en ekologiskt hållbar utveckling och bidra till att de nationella miljömålen uppfylls. Företag med miljöpåverkan behöver bedriva ett seriöst miljöarbete och ha en god miljökompetens för att undvika miljörelaterade risker och kostnader. Kostnaderna kan bestå, dels i höga åtgärds- eller saneringskostnader, dels av kostnader på

Företag med miljöpåverkan behöver bedriva ett seriöst miljöarbete och ha en god miljökompetens för att undvika miljörelaterade risker och kostnader.

grund av försämrat anseende hos leverantörer, kunder och allmänhet.

I de företag som har en betydande direkt eller indirekt miljöpåverkan bör miljöledningssystem införas.

Globalt Ansvar

Det är regeringens ambition att fler företag, inte minst de statligt ägda företagen, aktivt redovisar sitt sociala och miljömässiga engagemang genom att ansluta sig till Globalt Ansvar.

Genom Globalt Ansvar uppmuntrar regeringen svenska företag att stödja och sträva efter att följa OECD:s riktlinjer för multinationella företag och principerna i FN:s "The Global Compact". Global Compact innefattar principer kring mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsvillkor och miljö. Bakom OECD:s riktlinjer står 36 regeringar som ger gemensamma rekommendationer till företag i en rad viktiga sociala- och miljöfrågor, samt frågor som korruption, konkurrens-

frågor och konsumentssäkerhet. Dessa är utgångspunkter för företagens arbete med "Corporate Social Responsibility" (CSR) – företagens sociala ansvar. Riktlinjerna ger därför ett utmärkt stöd för såväl privatägda företag som statligt ägda företag.

Jämställdhet

Regeringen ser det som en fortlöpande och angelägen uppgift att ta till vara den kompetens och erfarenhet som kvinnor representerar, inte minst genom tillsättningar på chefsnivå.

De statligt ägda företagens ledningar och styrelser bör vara ett föredöme i jämställdhetsarbetet. Detta gäller inte minst när nya ledande befattningshavare skall tillsättas.

Mångfald

Regeringen anser att arbetet med mångfald är viktigt och förutsätter att företagen med statligt ägande beaktar detta i bland annat sin verksamhet och personalpolitik.

En ökande internationalisering ställer krav på hög och bred kompetens hos de anställda. Mångfaldsarbetets övergripande mål är att alla nuvarande och framtida medarbetares kompetens och erfarenheter skall tillvaratas i verksamheten. Exempelvis bör handlingsplaner upprättas som verktyg för att genom en breddad rekryteringsbas bättre ta tillvara det humankapital som finns hos personer som kommer från skilda kulturella, etniska och sociala miljöer.

Friskare arbetsplatser

Alla företag och arbetsplatser har en viktig roll i arbetet med att öka hälsan i arbetslivet. Det är regeringens förhoppning att de statligt ägda företagen kan bli föredömen när det gäller att reducera sjukfrånvaron.

I regeringens förklaringen 2002 fastställde regeringen målet om att halvera antalet sjukdagar fram till år 2008. Strategier för att skapa arbetsplatser där människor kan arbeta, prestera och samtidigt må bra är en viktig fråga för företagsledningarna. Det är likväl en fråga som bör föras in i styrelserummen på samma sätt som andra frågor av strategisk natur.

ETIK ¹⁾			Andel ja av	Andel ja av
	Ja	Nej	antal företag	totala tillgångar
			2003, %	2003, %
Etikpolicy	24	28	46	78

MILJÖ ¹⁾			Andel ja av	Andel ja av	Andel ja av	Andel ja av
	Ja	Nej	antal företag	antal företag	totala tillgångar	totala tillgångar
			2003, %	2002, %	2003, %	2002, %
Miljöpolicy	38	14	73	73	95	97
Miljöpolicy antagen av styrelsen	23	15	44	46	76	52
Ställer miljökrav på leverantörer	38	14	73	71	95	95
Miljöutbildar de anställda	29	23	56	52	79	74
Lämnar separat miljöredovisning	11	41	21	23	45	56
Har ett miljöledningssystem	31	21	42	56	77	75

En genomgång av de statligt ägda företagen¹⁾ visar att 38 företag och 73 procent av de totala tillgångarna i företag med statligt ägande omfattas av en miljöpolicy. I 13 av företagen är miljöpolicyen reviderad efter den 1 januari 2003.

KÖNSFÖRDELNING ¹⁾				03-12-31	02-12-31	01-12-31	00-12-31
	Kvinnor (K)	Män (M)	Totalt	K, % M, %	K, % M, %	K, % M, %	K, % M, %
VD och ledningsgrupp							
VD/GD	7	44	51	14 86	12 88	15 85	12 88
Ledningsgrupp	112	312	424	26 74	23 77	25 75	us us

MÅNGFALD ¹⁾			Andel ja av	Andel ja av	Andel ja av totalt	Andel ja av totalt
	Ja	Nej	antal företag, % 2003	antal företag, % 2002	antal anställda, % 2003	antal anställda, % 2002
Aktivt mångfaldsarbete	39	13	75	75	91	91

91 procent av de anställda i företag med statligt ägande¹⁾ omfattas av ett aktivt mångfaldsarbete. De företag som angett att de inte har en plan för mångfaldsfrågorna utgörs till största delen av företag med färre än 10 anställda.

¹⁾ Utvärderingen omfattar företag där statens ägarandel är större än 20 procent.

SJUKFRÅNVARO ²⁾	Antal företag
	2003
0-2,9%	13
3,0-4,9%	15
5,0-6,9%	8
7,0-8,9%	4
>9,0%	3

²⁾ Utvärderingen omfattar företag där statens ägarandel är större än 20 procent och som har över 10 anställda.

Riktlinjer rörande anställningsvilkor

Riktlinjer rörande anställningsvilkor för personer i företagsledande ställning, samt för incitamentsprogram för anställda, i statliga företag (2003-10-09).

Riktlinjerna ersätter tidigare riktlinjer rörande anställningsvilkor för personer i företagsledande ställning i statliga bolag (1996-12-05) samt riktlinjer för incitamentsprogram för anställda i statliga bolag (1999-11-25). Riktlinjerna avser företag som är helägda av staten. I företag där staten är delägare bör riktlinjerna enligt regeringsbeslutet så långt möjligt tillämpas efter en dialog med övriga aktieägare.

ANSTÄLLNINGSVILLKOR FÖR PERSONER I FÖRETAGSLEDANDE STÄLLNING

Företagets styrelse, i sin helhet, har ansvaret för anställning av verkställande direktören och beslutar om anställningsvilkoren. Styrelsen skall därvid beakta om villkoren överensstämmer med de av regeringen beslutade riktlinjerna. Det ankommer på styrelsen och verkställande direktören att säkerställa att regeringens riktlinjer för anställningsvilkor även tillämpas för andra personer i företagsledande och därmed jämförlig ställning (se def sid 13) i statliga företag och dess dotterbolag.

Löner och övriga förmåner till personer i företagsledande och därmed jämförlig ställning i statliga företag skall vara konkurrenskraftiga men inte löneledande i förhållande till jämförbara företag.

Företagens styrelser skall vid beslut om anställningsvilkor ta ställning till företagsledarens totala ersättning inklusive pensionsvilkor och övriga förmåner. Tjänstebostad bör inte ingå som anställningsförmån. Om incitamentsprogram finns skall koncernchefen/verkställande direktören inte omfattas av programmet.

Pensionsvilkor

Pensionsvilkoren skall ses som en del i de samlade anställningsvilkoren. Pensionsvilkoren skall ställas i relation till lön och övri-

ga förmåner. Styrelsens beslut om villkor för och avsättning till pension till företagsledaren skall grundas på beräkningar om sannolik och maximal kostnad för företaget.

Regeringen förordar avgiftsbestämda pensionslösningar.

Pensionsvilkoren skall ha som utgångspunkt en pensionsålder i intervallet 62–65 år. En lägre pensionsålder än 65 år skall motsvaras av en lägre pensionsnivå. Viktigast är att se till de totala pensionskostnaderna.

I avtal om pension skall sjukförsäkringsskydd och nivå på efterlevandeskydd tydligt regleras. Det är lämpligt att tillämpa ITP-planens bestämmelser vid reglering av dessa förmåner.

Avgiftsbestämda pensioner

Regeringen förordar avgiftsbestämda pensionslösningar. Avgiften skall stå i rimlig proportion till den fasta grundlönen. Ett riktvärde är att avgiften inte bör överstiga 30 procent av den fasta lönen. Pensionsvilkoren skall ses som en del i de samlade villkoren.

Förmånsbestämda pensioner

I de särskilda fall när styrelsen ändå avtalar om förmånsbestämd pension skall i avtalet finnas en begränsningsregel om hur stor den framtida pensionen kan bli. Ålderspension på lönedelar över 20 inkomstbasbelopp bör uppgå till högst 32,5 procent.

Avsättning till företagsledarens pension skall göras under den tid företagsledaren är verksam i företaget. Av avtalet om pension skall framgå tydliga bestämmelser om intjänandetid samt på vilken ersättning den slutliga pensionen skall beräknas.

Förmånsbestämd pension skall normalt intjänas enligt de regler som gäller för den tillämpliga kollektiva pensionsplanen. Vid annan pensionsplan intjänas pensionen lin-

järt från den tidpunkt VD-avtalet träffas. Även pensionsförmåner som utgör tillägg till en kollektiv pensionsplan skall intjänas linjärt.

Pensionen skall beräknas på den genomsnittliga fasta lönen under de senaste fem åren före företagsledarens avgång. Om incitamentsprogram finns skall dessa ersättningar inte ingå i beräkningsunderlaget. Om en kollektiv pensionsplan tillämpas skall istället dess regler gälla inom de inkomstnivåer som täcks av planen.

Avtalet om pension skall även innehålla tydliga samordningsbestämmelser avseende andra inkomster och pensioner.

Uppsägningstid och avgångsvederlag

Vid uppsägning från företaget skall uppsägningstiden inte överstiga sex månader. Vid uppsägning från företags sida kan avgångsvederlag utgå. Avgångsvederlaget skall garantera företagsledaren trygghet under en övergångsperiod. Det får motsvara högst 18 månadslöner exklusive uppsägningstid. Den ersättning skall utbetalas månadsvis och grundas på den fasta månadslönen exklusive förmåner. Vid ny anställning eller inkomst från annan förvärvsverksamhet skall avgångsersättningen reduceras med belopp motsvarande ny inkomst under 24-månadersperioden.

Vid uppsägning från den anställdes sida skall inget avgångsvederlag utgå.

Vidare bör avtalet om avgångsvederlag innehålla bestämmelser som gör det möjligt att – tills rättslig prövning skett eller överenskommelse träffats - helt eller delvis hålla inne avgångsersättning, om det före eller under vederlagsperioden upptäcks oegentligheter eller försummelser som kan leda till ansvar för brott eller till skadeståndsskyldighet.

Styrelsens arvoden

Ägaren tillsätter styrelse och beslutar om arvoden till styrelsens ledamöter på bolagsstämman. Även arvoden till styrelseledamöter som arbetar i särskilt inrättade kommittéer under styrelsen skall bestämmas av ägaren genom beslut på bolagsstämma.

Personer i företagsledande eller därmed jämförlig ställning skall inte uppbära arvode för styrelseuppdrag i företaget eller andra företag inom koncernen.

Redovisning - Årsredovisning

För koncernchef samt verkställande direktör (specificerat per person) samt för ledningsgruppen i övrigt skall i årsredovisningen lämnas uppgift enligt följande.

- a) Specifikation och summan av samtliga ersättningar; lön, pensionskostnad samt övriga förmåner för respektive funktion.
- b) Villkoren i avtal om pension.
- c) Villkoren i avtal om avgångsvederlag.

Om företaget ingår i en koncern skall uppgifterna avse förmåner från samtliga koncernföretag.

För styrelsens ledamöter skall redovisas arvode för ordförande, vice ordförande och ledamot. Dessutom skall särskilt redovisas om ersättning till dessa utgår utöver vad bolagsstämman beslutat om till följd av uppdrag eller anställning i företaget eller annat koncernföretag.

Bolagsstämma

Styrelsen skall på bolagsstämman redovisa och motivera den totala ersättningen till verkställande direktören.

Skiljeklausul

Företagets anställningsavtal med företagsledare skall innehålla en klausul om att tvister i anledning av avtalet avgörs enligt lagen (1999:416) om skiljeförfarande.

Incitamentsprogram för anställda

Statliga företag skall vara återhållsamma med att använda incitamentsprogram. Det förhållandet att regeringen beslutat om riktlinjer för incitamentsprogram skall inte uppfattas som att regeringen rekommenderar att det införs sådana program i samtliga företag som helt eller delvis ägs av staten.

Det ankommer på företagets styrelse att överväga om införande av incitamentsprogram är ändamålsenligt för företaget och - om så är fallet - besluta om och införa det incitamentsprogram som passar bäst för att uppnå de uppställda målen för företaget. Det skall finnas en direkt koppling mellan företagets verksamhetsmål och incitamentsprogrammets mål och det skall gå att finna ett tydligt samband mellan dessa mål och den anställdes arbetsinsats. I företag som har särskilda mål och uppgifter är det av stor vikt att styrelsen beaktar dessa vid sitt övervägande. De angivna principerna skall tillämpas mot bakgrund av det aktuella företagets särskilda mål och uppgifter.

Det ankommer på bolagets styrelse att säkerställa att - om ett incitamentsprogram införs - regeringens riktlinjer för incitamentsprogram för anställda i statliga företag följs.

Följande principer skall vara vägledande i de fall incitamentsprogram införs:

- Ett incitamentsprogram bör omfatta all anställd personal i företaget utom koncernchefen/verkställande direktören.
- Särskilda incitamentsprogram som enbart riktas till personer i företagsledande ställning skall inte införas.
- Det skall finnas en direkt koppling mellan de mål som skall ligga till grund för belöningen i incitamentsprogrammet och företagets övergripande verksamhetsmål. Företaget skall ha en väl fungerande verksamhetsstyrning som incitamentsprogrammet kopplas till. Incitamentsprogrammets mål skall vara objektiva, definierbara och mätbara på både kort och lång sikt. Belöningen kan - beroende av företagets verksamhet - vara kopplad till såväl kvantitativa som kvalitativa mål.
- Det skall finnas ett tydligt samband mellan incitamentsprogrammets mål och den anställdes arbetsinsats. Vid programmet utformning skall beaktas att yttre faktorer, till exempel allmänna förändringar av börskurser, råvaru- och fastighetspriser, ränta samt valutakurser, inte skall påverka belöningen. Företagsspecifika eller individuella förändringar kan däremot inverka på belöningen.
- Belöningen skall präglas av rimlighet. Belöningen skall även stå i rimlig balans med företagets resultat. Belöning skall ej utgå

för det år företaget redovisar förlust. Incitamentsprogramms belöningar skall inte utfalla till ett högre belopp till individen än motsvarande två månadslöner.

- Det skall klargöras vilka regler som gäller för att erhålla belöning vid olika anställningsformer. Vidare skall det regleras hur nyanställda skall introduceras i programmet och hur belöningen skall beräknas i samband med anställningens upphörande.
- Incitamentsprogrammet skall tidsbegränsas för att kunna revideras eller avskaffas om förutsättningarna ändras.
- Företagets årsredovisning skall innehålla alla väsentliga uppgifter om incitamentsprogrammet.

DEFINITIONER

Med personer i företagsledande och därmed jämförlig ställning avses verkställande direktör, ställföreträdare för verkställande direktör och, i större företag, direktionsmedlem och personer med självständig ställning som chef för en större gren av företagets verksamhet (jämför 1 § lagen (1982:80) om anställningsskydd).

Anställningsvillkor som regleras av SFS 2003:55, SFS 2003:56 omfattas inte av dessa riktlinjer.

Med förmånsbestämd pension avses att pensionens storlek är bestämd som en viss procent av lönen. Pensionspremierna ändras därför mellan åren när lönen ändras för att den kommande pensionen skall kunna betalas ut enligt den nivå som är bestämd.

Med avgiftsbestämd (premiebestämd) pension avses att pensionspremierna är bestämda och att man inte i förväg vet hur stor pensionen blir. Storleken avgörs bl a av hur stora premierna är och vilken avkastning dessa ger.

Ett incitamentsprogram är ett system för belöning av personers arbetsinsats där belöningen är beroende av att arbetstagarens arbetsinsats höjer värdet i företaget. I dessa riktlinjer jämföras regeringen rörlig lönedel och bonus med incitamentsprogram. Detta skall dock inte jämföras med sedvanlig provisionsbaserad lön.

Riktlinjer för extern rapportering

Regeringen beslutade den 21 mars 2002 om nedanstående riktlinjer för den externa ekonomiska rapporteringen för företag med statligt ägande.

Riktlinjerna avser företag som är helägda av staten. I företag där staten är delägare bör riktlinjerna enligt regeringsbeslutet så långt möjligt tillämpas efter en dialog med övriga aktieägare.

SYFTE

Företag med statligt ägande ägs ytterst av svenska folket och har därmed ett stort allmänintresse. Företagen skall därför vara minst lika genomlysta som noterade företag.

Riktlinjerna anger en miniminivå för den externa rapporteringen i företag med statligt ägande och riktar sig i huvudsak till helägda icke noterade företag. Detta då de noterade företagen redan har krav på sig att följa Stockholmsbörsens noteringsavtal. Kravet på genomlysning och hög kvalitet på rapporteringen kan också ställas i relation till företagets relativa storlek samt ställning på marknaden. Små företag även benämnda 10/24-företag¹⁾ kan undantas från dessa riktlinjer.

ANSVARSFÖRHÅLLANDEN

Det ankommer på företagets styrelser att tillse att företagets kvartalsrapporter och årsredovisningar uppfyller riktlinjerna snarast dock senast den 1 januari 2003.

PRINCIPER FÖR EXTERN RAPPORTERING

Riktlinjerna skall ses som ett komplement till gällande redovisningslagstiftning och god redovisningssed.

Den miljörelaterade informationen bör integreras med övrig redovisning.

Utöver gällande redovisningslagstiftning och god redovisningssed skall årsredovisning, delårsrapporter och bokslutskommuniké presenteras, i tillämpliga delar, enligt de rekommendationer som anges i Stockholmsbörsens noteringsavtal med bilagor.

UTÖVER OVANSTÅENDE BÖR BOLAGEN I ÅRSREDOVISNINGEN LÄMNA:

- En övergripande omvärldsbeskrivning.
- En redogörelse över beslutade finansiella mål, verksamhetsmål och i förekommande fall särskilda samhällsuppdrag samt hur dessa har uppfyllts.
- En risk- och känslighetsanalys som beskriver företagets huvudsakliga rörelse- respektive finansiella risker.
- En beskrivning av bolagets jämställdhetspolicy, arbetet med mångfald samt en redogörelse för samtliga incitamentsprogram.
- En beskrivning av styrelsens sammansättning och styrelsearbetet under året.
- En redogörelse för fastställd utdelningspolicy.
- Information om företagets miljöarbete med en redogörelse för miljöpolicy, miljömål, produktionens och produkternas/tjänsternas miljöpåverkan samt väsentliga miljönyckeltal såsom energi- och råvaruförbrukning. Företaget bör också ange om och i så fall vilket miljöledningssystem som implementerats.

DELÅRSRAPPORTER

Skall lämnas kvartalsvis inom två månader från utgången av rapportperioden.

PUBLICERING AV RAPPORTER

Företagen skall även publicera sina kvartalsrapporter, bokslutskommunikéer samt årsredovisningar på företagets hemsida.

UTVÄRDERING

Efterlevnaden av dessa riktlinjer kommer att utvärderas och redovisas i regeringens skrivelse till riksdagen om företag med statligt ägande.

Faktaruta om lagar och rekommendationer som ger vägledning

Ramlagar för redovisningslagstiftningen:

- ÅRL – Årsredovisningslagen
- Lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag
- Lagen om årsredovisning i försäkringsföretag
- BFL Bokföringslagen

Övriga lagar, förordningar och beslut:

- ABL – Aktiebolagslagen
- Förordning om årsredovisning och budgetunderlag
- Förordning om myndigheters bokföring
- Regleringsbrev

Rekommendationer och normer:

- Stockholmsbörsens noteringsavtal
- RR – Redovisningsrådets rekommendationer
- BFN – Bokföringsnämnden
- FAR – Förenade Auktoriserade Revisorers rekommendationer
- Europeiska gemenskapernas kommissions rekommendationer om bl a miljöredovisning (2001/453/EG)
- IASC/IASB – International Accounting Standards Committee / Board.
- US GAAP – US Generally Accepted Accounting Principles, utgivna av FASB (statliga redovisningsnämnden i USA)
- SFF – Sveriges Finansanalytikers Förenings rekommendationer
- AMN – Aktiemarknadsnämnden
- NBK – Näringslivets Börskommitté
- FI – Finansinspektionen
- ESV – Ekonomistyrningsverket

¹⁾ Definition 10/24-företag. Näringsdrivande icke noterade företag i vilka:

a) antalet anställda under de senaste två räkenskapsåren i medeltal uppgått till högst tio och

b) tillgångarnas nettovärde enligt fastställd balansräkning för det senaste räkenskapsåret uppgår till högst 24 miljoner kronor.

Ansvarsfördelning inom Regeringskansliet för företag med statligt ägande

FÖRETAG MED STATLIGT ÄGANDE	FÖRETAGSANSVARIG/VÄXEL 08-405 1000	FÖRETAG MED STATLIGT ÄGANDE	FÖRETAGSANSVARIG/VÄXEL 08-405 1000
A-Banan projekt AB	Gunilla Anander	SOS Alarm Sverige AB	Peter Lindell
Akademiska Hus AB	Marianne Förander	Specialfastigheter Sverige AB	Marianne Förander
ALMI Företagspartner AB	Mattias Moberg	Statens Väg- och Baninvest AB	Gunilla Anander
Apoteket AB	Fredrik Lennartsson	Sveaskog AB	Lars Johan Cederlund
Bostadsgaranti, AB	Michael Thorén	Svensk Bilprovning, AB	Peter Lindell
Bothia Garanti AB	Ola Göransson	Svensk Exportkredit, SEK AB	Christian de Filippi
Civitas Holding AB – Vasakronan	Lars Johan Cederlund	Svenska Kraftnät, Affärsverket	Viktoria Aastrup
Dom Shvetsii A/O	Monica Lundberg	Svenska Miljöstyrelsen, AB	Gun Tombrock
Förvaltningsaktiebolaget STATTUM	Viktoria Aastrup	Svenska rymdaktiebolaget	Lars Johan Cederlund
Green Cargo AB	Björn Mikkelsen	Svenska Skeppshypotekskassan	Christer Berggren
Göta kanalbolag, AB	Christer Berggren	Svenska Spel, AB	Monica Lundberg
Imego AB	Mats Johnsson	Svensk-Danska Broförbindelsen	
IRECO Holding AB	Christer Berggren	SVEDAB AB	Gunilla Anander
Kasernen Fastighets AB	Monica Lundberg	Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut, SP, AB	Christer Berggren
Kungliga Dramatiska Teatern AB	Eva Bergquist	Sveriges Rese- och Turistråd AB	Matilda Sommelius
Kungliga Operan AB	Eva Bergquist	Swedcarrier, AB	Richard Reinius
Lernia AB	Viktoria Aastrup	Swedesurvey AB	Monica Lagerqvist Nilsson
Lufftartsverket	Pia Stork Edhall	Swedfund International AB	Anders Oljelund
Luossavaara-Kiirunavaara, LKAB	Christer Berggren	Swedish National Road Consulting AB	Gunilla Anander
Nordea Bank AB	Michael Thorén	Sydskraft SAKAB	Charlotta Andersson
Norrland Center AB	Bertil Carlstedt	Systembolaget AB	Gert Knutsson
OMHEX AB	Michael Thorén	TeliaSonera AB	Viktoria Aastrup
Posten AB	Jonas Iversen	Teracom AB	Tobias Henmark
Samhall AB	Tobias Henmark	V&S Vin & Sprit AB	Jonas Iversen
SAS AB	Björn Mikkelsen	Vasallen AB	Marianne Förander
Sveriges Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB	Michael Thorén	Vattenfall AB	Peter Lindell
SIS Miljömärkning AB	Carin Wahren	Venantius AB	Michael Thorén
SJ AB	Björn Mikkelsen	Voksenåsen A/S	Eva Bergquist
Sjöfartsverket	Johan Ericson	Zenit Shipping AB	Christer Berggren

Denna skrift är ett särtryck ur Verksamhetsberättelsen för företag med statligt ägande 2003. Särtrycket innehåller avsnittet; Regeringskansliets ägarförvaltning sid 10–19.

Avsnittet om regeringens riktlinjer innehåller de fullständiga riktlinjerna för extern ekonomisk rapportering som beslutades av regeringen den 21 mars 2002 samt de riktlinjer för anställningsvillkor och incitamentsprogram som beslutades av regeringen den 9 oktober 2003.

REGERINGSKANSLIET

Näringsdepartementet

www.naring.regeringen.se

Artikel nr: N4023